

ZHODNOCENÍ A POROVNÁNÍ VELENÍ A ŘÍZENÍ MEZI TL NATO A LETECTVEM A PVO ČSLA

Současný systém řízení taktického letectva států NATO umožňuje centralizované řízení svazků a útvarů spojeneckého vojenského letectva. Zabezpečuje těsnou součinnost se systémem řízení a uvědomování PVO NATO, s létajícími prostředky řízení a uvědomování E-3C systému NAEW a s útvary a svazky pozemního vojska. Jeho hlavní předností je schopnost s vysokou přesností navádět letouny na pozemní a vzdušné cíle, v krátkém čase zabezpečit požadavky pozemního vojska na přímou leteckou podporu a možnost rychlé změny postavení v případě zjištění průzkumem protivníka. Vyznačuje se vysokou mobilitou a schopností pružně reagovat na změny v taktické situaci.

Postupná modernizace spojovacích a radiolokačních prostředků se projevuje ve zvyšování odolnosti proti radioelektronickému rušení, ve zkracování doby od předání požadavků na přímou leteckou podporu do vzletu letounů a ve zvyšování kapacity navedení. Bloková konstrukce zařízení prostředků a stanovišť a unifikace dovoluje rozvinutí systému v různých variantách. Vzhledem k možnosti středisek a stanovišť systému řízení vzájemně přebírat povinnosti při plánování a řízení bojové činnosti je systém schopen i v případě zničení nebo umlčení některých středisek zabezpečit centralizované řízení taktického letectva a navedení letounů.

Pro období zvýšeného napětí a pro ozbrojené střetnutí je v NATO vytvořen systém spojeneckého operačního velení, jehož hlavním úkolem je řídit bojovou činnost spojeneckých ozbrojených sil. Systém je aktivován v okamžiku předání **vyčleněných a předurčených ozbrojených sil pro NATO** do operační podřízenosti spojeneckých velitelských orgánů.

Operační velení (Operation Command) uskutečňuje vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil ve střední Evropě a velitel spojeneckého vojenského letectva ve střední Evropě.

Velitel spojeneckého vojenského letectva ve střední Evropě stanoví bojové úkoly taktickému letectvu STLV formou směrnic. Ta zpravidla obsahuje celkové zhodnocení situace, předpokládanou činnost protivníka, cíle vlastní bojové činnosti, vyčleněný prostor bojové činnosti, pořadí plnění bojových úkolů, rozpočet sil a prostředků pro plnění bojových úkolů, přidělené normy letecké munice, pohonných hmot a ostatního materiálu MTZ letectva, složení a úkoly záloh a způsob operačního zabezpečení bojové činnosti taktického letectva v útočné vzdušné operaci a v obranné vzdušné operaci. Uskutečňuje se centralizovaně, prostřednictvím **Operačního střediska** VS vrchního velitele spojeneckých ozbrojených sil ve střední Evropě.

Operační řízení (Operational Control) uskutečňují velitelé skupin armád a velitelé spojeneckých taktických leteckých velitelství.

Velitel STLV operačně řídí přímo podřízené taktické letectvo ve vyčleněném prostoru bojové činnosti STLV. Zodpovídá za zpracování plánů bojového použití taktického letectva STLV při plnění úkolů taktické letecké podpory pozemního vojska skupiny armád, v jejíž prospěch působí, za bojové zabezpečení taktického letectva a za organizaci součinnosti s pozemním vojskem a vojskovým letectvem a na přímořském směru i s letectvem vojenského námořnictva.

Taktické řízení (Tactical Control) zabezpečují velitelé armádních sborů, náčelníci spojeneckých středisek řízení bojové činnosti taktického letectva a náčelníci operačních středisek spojeneckých úseků PVO.

U každého STLV se zřizují dvě i více spojeneckých středisek, která plánují a řídí bojovou činnost vyčleněných sil taktického letectva STLV při plnění úkolů letecké podpory ve prospěch armádního sboru.

Organizace řízení spojeneckého vojenského letectva a protivzdušné obrany Severoatlantického paktu na středoevropském válečném území

Spojeneckému vojenskému letectvu a systému PVO na středoevropském válečném území operačně velí vrchní velitel spojeneckých ozbrojených sil ve střední Evropě prostřednictvím svého zástupce pro vojenské letectvo, kterým je velitel spojeneckého vojenského letectva ve střední Evropě. Součástí válečného velitelského stanoviště je i **Operační středisko střední oblasti PVO**.

Veliteli spojeneckého taktického letectva ve střední Evropě je operačně podřízen velitel 4. STLV, který z hlediska velitelských pravomocí je na stejné úrovni s velitelem skupiny armád.

Operačně jsou mu podřízeny 17. LA (USA), 36., 50., 52., 86. tlisk, 26. pzlk, 601. křtl; 1. ld (NSR), 32., 33., 34., 49. sbold, 51. pzlk, (křsPE), 2. ld PVO (NSR), 74. slk, 1., 2. plrp; 1. lsk Kanada a 32. velitelství PVO s celkovým počtem 588 bojových letounů (a další jednotky pro posílení s celkovým počtem 892 letounů).

Velitel STLV řídí tyto síly prostřednictvím spojeneckých a národních velitelských orgánů, které jsou součástí dvou systémů, a to:

- systému řízení taktického letectva, který je rozvinut v jednotlivých prostorech bojové činnosti STLV a integrován v rámci válečného,
- jednotného systému řízení PVO NATO.

Oba systémy jsou na jednotlivých stupních velení propojeny a umožňují efektivní využití prostředků automatizace řídicích procesů, přenosu informací, vedení vzdušného radiotechnického průzkumu a uvědomování.

Válečné velitelské stanoviště velitele spojeneckého taktického leteckého velitelství je buď společné s válečným velitelským stanovištěm velitele skupiny armád (v případě velitele 2. STLV a velitele severní skupiny armád), nebo jsou vybudována odděleně v jednom prostoru (v případě velitele 4. STLV a velitele střední skupiny armád).

Válečné velitelské stanoviště velitele STLV obsahuje tyto dva základní prvky:

- **Bojové operační středisko taktického letectva,**
- **Operační středisko obvodu PVO.**

Po dobu obsazení válečného velitelského stanoviště jsou obě střediska v jednom prostoru, v případě rozvinutí hlavních pohyblivých VS na stupni skupiny armád a spojeneckého taktického leteckého velitelství, zůstává **Operační středisko obvodu PVO** na válečném VS (v případě jeho zničení na ZVS) a velí mu zástupce velitele STLV pro PVO. **Bojové operační středisko taktického letectva**, se rozvíjí v blízkosti **Bojového operačního střediska** skupiny armád, se kterým spolupracuje na základě součinnosti prostřednictvím **Střediska společné činnosti**.

Obvod PVO je shodný jak pro operační zasazení taktického letectva STLV, tak vojsk skupiny armád. Otázky protivzdušné obrany objektů a vojsk rozmístěných v obvodu PVO jsou mezi štáby STLV a skupiny armád řešeny na základě součinnosti, přičemž za

celkový záměr použití sil a prostředků PVO v bojové zóně zodpovídá velitel skupiny armád, za bezprostřední organizaci a operační řízení centrálně řízeného systému PVO (zapojeného do jednotného systému řízení a uvědomování PVO NATO NADGE) zodpovídá velitel spojeneckého taktického leteckého velitelství (přímé operační řízení uskutečňuje jeho zástupce pro PVO).

K zabezpečení velení a řízení taktického letectva se na stupni STLV vytvářejí tyto prvky a orgány velení a řízení:

1. **Bojové operační středisko taktického letectva** (Air Combat Operations Center — ACOG), které je součástí štábu STLV. Odpovídá za plánování a řízení bojové činnosti taktického letectva podřízeného veliteli STLV.

Jeho hlavním úkolem je zabezpečit centralizované použití letectva, plánování, řízení a kontrolu činnosti středisek a orgánů řízení. Dále plánovat úsilí pro přímou leteckou podporu, přidělovat jednotlivým střediskům přímé letecké podpory počty bojových vzletů, plánovat a koordinovat použití taktického letectva v přiděleném prostoru bojové činnosti a přidělovat síly a prostředky podřízeným střediskům řízení. Středisko udržuje těsnou součinnost s **Operačním střediskem obvodu PVO**, které řídí síly a prostředky PVO, vyčleněné do operační podřízenosti velitele STLV.

2. **Spojenecké středisko řízení taktického letectva** (Allied Tactical Operations Center — ATOC), jež plánuje a řídí činnost taktického letectva v přiděleném prostoru bojové činnosti dvou až čtyř armádních sborů. Středisko zabezpečuje kontrolu a plánování bojových úkolů, přiděluje cíle leteckým jednotkám, zabezpečuje plnění úkolů na výzvu, prostřednictvím středisek a stanovišť řízení zabezpečuje navedení letounů. Udržuje spojení se štábem STLV, středisky přímé letecké podpory, středisky řízení a uvědomování, velitelskými stanovišti leteckých křidel a středisky řízení a uvědomování PVO a letáckým systémem řízení a uvědomování AWACS.

3. **Středisko řízení a uvědomování** (Control and Reporting Center — CRC), které je v otázkách řízení bojové činnosti taktického letectva přímo podřízeno **Spojeneckému středisku řízení bojové činnosti taktického letectva**.

Je vybaveno radiolokační technikou, zařízením pro zpracování, zobrazení a přenos dat, zařízením pro technickou kontrolu, spojovacími prostředky a dalšími pomocnými zařízeními.

V systému operačního řízení taktického letectva plní tyto základní úkoly:

- řídí bojovou činnost taktických letounů v přiděleném prostoru bojové činnosti, letový provoz taktického letectva i identifikaci vzdušných cílů a leteckou vyhledávací a záchrannou službu,
- předává výstrahu vlastním letounům a uvědomuje taktické letectvo o nebezpečí napadení letectvem protivníka,
- shromažďuje, vyhodnocuje, zobrazuje a přenáší informace o vzdušné situaci všem orgánům **Systému řízení taktického letectva** a řídí podřízené orgány.

4. **Stanoviště řízení a uvědomování**. (Control and Reporting Post — CRP), jež je podřízeno **Středisku řízení a uvědomování**. Jeho hlavním úkolem je radiolokační sledování vzdušného prostoru v přiděleném úseku odpovědnosti. Zabezpečuje operativní spojení **Předsunutých stanovišť navedení** se **Střediskem řízení a uvědomování**. Řízení letounů zabezpečuje zpravidla tehdy, plní-li dočasné úkoly **Střediska řízení a uvědomování**.

5. **Předsunuté stanoviště navedení** (Forward Air Control Post — FACP), které je výsoco mobilním orgánem, působícím v přední části bojové zóny. Je podřízeno **Stanovišti řízení a uvědomování**, výjimečně **Středisku řízení a uvědomování**. Využívá se k vykrytí mezer a k rozšíření radiolokačního pole ve středních a malých výškách. Ve stanoveném prostoru zabezpečuje navádění bojových letounů na vzdušné a pozemní cíle.

Předsunuté stanoviště navedení je vybaveno radiolokační technikou, zobrazovacími zařízením a spojovacími prostředky.

6. **Družstvo radiolokační podpory** (Air Support Radar Team — ASRT), jež je určeno k zabezpečení činnosti **Střediska nebo Stanoviště řízení a uvědomování nebo k rozšíření možností Předsunutých stanovišť navedení**. Jeho radiolokátory umožňují navádění letounů do předem stanovených prostorů při plnění úkolů taktické letecké podpory za všech podmínek letu.

Taktickou leteckou podporu zabezpečují tyto orgány velení:

1. **Středisko přímé letecké podpory** (Direct Air Support Center — DASC), které je podřízeno **Spojeneckému středisku řízení taktického letectva**. Představuje vysoce mobilní, vzduchem přepravitelný orgán. Spolupracuje s příslušným **Střediskem řízení bojové činnosti** armádního sboru. Je hlavním orgánem řízení taktického letectva vyčleněného dočasně ve prospěch armádního sboru k zabezpečení úkolů přímé letecké podpory.

Hlavním úkolem **Střediska přímé letecké podpory** je shromažďovat, vyhodnocovat a sjednocovat požadavky pozemního vojska na přímou leteckou podporu, taktický vzdušný průzkum a taktickou vzdušnou přepravu. K zabezpečení včasného splnění úkolů přímé letecké podpory je Střediskem řízení taktického letectva zmocněno uvádět do bojové pohotovosti a nařizovat vzlety letounů, které jsou určeny k plnění úkolů přímé letecké podpory.

Středisko přímé letecké podpory po odborné stránce řídí **Skupinu řízení taktického letectva**, které jsou hlavními řídicími orgány taktického letectva na stupni divize nebo brigády.

Středisko přímé letecké podpory není automatizované a zahrnuje orgány řízení, spojovací uzly, spojovací a pomocná zařízení.

2. **Skupina řízení taktického letectva** (Tactical Air Control Party — TACP), která je odborným poradcem jednotlivých velitelů a štábů pozemního vojska v otázkách přímé letecké podpory. Předává požadavky od pozemního vojska na přímou leteckou podporu a navádí letouny při úderech na objekty protivníka v taktické hloubce.

Její složení závisí na tom, ke kterému stupni velení pozemního vojska je přidělena. Na stupni brigády a praporu zahrnuje zpravidla leteckého styčného důstojníka, představeného leteckého návodčího a styčného důstojníka PVO. Na stupni divize a armádního sboru se rozšiřuje o důstojníky pro taktickou vzdušnou přepravu a taktický vzdušný průzkum. Konkrétní složení závisí na dané situaci a podmínkách.

3. **Představený letecký návodčí**, který je odpovědný za bezprostřední navádění letounů v prostoru plnění bojových úkolů. Je vyčlenován ze skupiny řízení taktického letectva. Jeho stanoviště je na zemi nebo v letounu (vrtulníku).

Organizace velení letectvu a PVO v ČSLA

Při porovnání systému řízení letectva a PVO NATO se systémem velení letectvu a PVO ČSLA za války se vychází z organizace velení, které sice není dosud v ČSLA oficiálně zavedeno. Je však doporučeno štábem Spojených ozbrojených sil států Varšavské smlouvy a cvičí se na strategicko-operačních, operačních i taktických cvičeních. Přitom se vychází z těchto prvků velení:

- Na válčišti velí letectvu a vojskům PVO hlavní velitel Spojených ozbrojených sil na válčišti prostřednictvím svého zástupce pro letectvo a velitele PVO — zástupce hlavního velitele Spojených ozbrojených sil pro PVO.

- Zástupce hlavního velitele Spojených ozbrojených sil pro letectvo zpracovává návrhy na bojové použití svazů, svazků a útvarů letectva společně se štábem Spojených ozbrojených sil na válčišti. Dále plánuje bojové použití letectva a součinnost s jinými druhy ozbrojených sil a druhy vojsk v operacích.

- Velitel PVO — zástupce hlavního velitele Spojených ozbrojených sil na válčišti pro PVO zpracovává návrhy na bojové použití sil a prostředků PVO v operacích společně se štábem Spojených ozbrojených sil na válčišti a veliteli vojsk PVO společených zemí a organizuje protivzdušnou obranu na válčišti. Velí vojskům PVO na válčišti prostřednictvím velitelů PVO společených zemí, začleněných do jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy a velitelů PVO frontů.

- Na stupni frontu velí frontovému a vojskovému letectvu frontu velitel frontu prostřednictvím velitele letectva — zástupce velitele frontu pro letectvo, vojsku PVO frontu prostřednictvím velitele PVO frontu.

- Velitelství letectva frontu a velitelství PVO frontu vytváří společné místo velení — velitelské stanoviště letectva a PVO frontu.

- Na stupni vševojskové armády velí vojskovému letectvu velitel armády prostřednictvím velitele letectva — zástupce velitele armády pro letectvo, vojsku PVO prostřednictvím velitele PVO armády.

— Velitelství letecké armády a velitelství PVO armády vytváří společně velitelské stanoviště letectva a PVO armády.

— Na stupni motostřelecké (tankové) divize zabezpečuje velení letectvu skupina bojového velení letectvu a prostředků PVO náčelník PVO divize.

— U motostřeleckého (tankového) pluku (v některých případech u praporu) je letecký návodčí.

— K zabezpečení řízení bojové činnosti letectva a navedení na pozemní a vzdušné cíle se v pásmu frontu zřizují radionavigační body a naváděcí stanoviště. Navedení na pozemní cíle, kromě toho, zvláště v přífrontovém pásmu, uskutečňují letečtí návodčí u motostřeleckých (tankových) pluků (praporů).

— Vojskům protivzdušné obrany státu velí velitel PVOS podle rozhodnutí ministra národní obrany a směrnic hlavního velitele Spojených ozbrojených sil na válčišti.

— Hlavním prvkem velení vojskům PVOS je ústřední velitelské stanoviště PVOS, které plní svou funkci v rámci jednotného systému PVO členských států Varšavské smlouvy.

— Pro velení vojskům PVOS na nižších stupních jsou určena velitelství divizí PVOS, velitelství brigád a pluků protiletadlového raketového vojska, pluků stíhacího letectva, brigád a praporů radiotechnického vojska se svými velitelskými stanovišti.

— K zabezpečení velení a navedení stíhacího letectva jsou u divizí PVOS vytvořena naváděcí (pomocná naváděcí) stanoviště.

Porovnání orgánů velení a řízení taktického letectva PVO v NATO a v ČSLA

Při porovnání orgánů velení a zásad řízení taktického letectva a PVO v NATO a v ČSLA je nezbytné představit, že v konkrétních podmínkách středoevropského válčiště je uplatněna zásada centralizace velení letectvu a PVO. V NATO i členských státech Varšavské smlouvy je letectvo a PVO řízeno centralizovaně, a to:

— v NATO ze stupně velitelské spojeneckého letectva ve střední Evropě,

— v členských státech Varšavské smlouvy ze stupně hlavního velitelství Spojených ozbrojených sil na západním válčišti.

Rozdíl na těchto stupních velení je v tom, že v NATO je vytvořen samostatný orgán velení letectva (mimo vrchního velitelství spojeneckých ozbrojených sil ve střední Evropě), v rámci armád Varšavské smlouvy je velení letectvu a PVO uskutečňováno z jednoho orgánu velení, do kterého je začleněn zástupce pro letectvo a zástupce pro PVO.

Přednost systému velení přijatého v členských státech Varšavské smlouvy spočívá ve vyšší centralizaci velení druhým ozbrojených sil a druhým vojsk z jednoho orgánu velení. Jeho nevýhodou však je, že nemá srovnatelný orgán řízení letectva, jako je tomu v NATO (středisko řízení taktického letectva).

Zásadní rozdíl v řízení letectva a vojsk PVO spočívá v tom, že v NATO je již na tomto stupni vytvořen orgán řízení letectva (středisko řízení taktického letectva — TACC), zatímco na stupni hlavního velení na válčišti v členských státech Varšavské smlouvy takový orgán řízení letectva vytvořen ještě není. Je to dáno mimo jiné i tím, že v NATO jsou odpovídající prostředky pro tuto organizaci řízení letectva, např. létající systém řízení a uvědomování NAEW (AWACS), propojený se systémem NADGE. V členských státech Varšavské smlouvy takový přísně centralizovaný systém řízení je uplatněn ve velení vojskům PVOS (jednotný systém PVO členských států Varšavské smlouvy, v současné době již propojený automatizovaným zařízením).

Dalším stupněm velení letectvu v NATO je Spojenecké taktické velitelství (STLV), které není podřízeno veliteli skupiny armád. Otázky společné bojové činnosti jsou řešeny na základě této součinnosti.

Se stupněm Spojeneckého leteckého taktického velitelství lze srovnat stupeň našeho frontu, kde jsou velitel letectva a velitel PVO přímo podřízeni veliteli operačně strategického svazu. Tím je zabezpečena centralizace velení všem druhům vojsk. Jednotné řízení bojové činnosti letectva a vojsk PVO je zabezpečeno ze společného VS letectva a PVO.

Rozdíl, kromě jiného, spočívá v tom, že ze stupně Spojeneckého leteckého taktického velitelství a jeho orgánů je bojová činnost řízena v širším pásmu, než je tomu

u našeho frontu (na střeoevropském válčišti jsou dvě STLV — 2. a 4. STLV, proti nim větší počet frontů a tedy velitelství letectva frontů). V NATO je tak dosaženo vyšší centralizace použití letectva na jedné straně, na druhé straně však příliš široké pásmo bojové činnosti ne vždy dává podmínky pro řešení taktických úkolů, zvláště při podpoře pozemních vojsk.

Z hlediska organizace velení protivzdušné obraně za celkový zámysl použití všech sil a prostředků PVO v pásmu skupiny armád odpovídá velitel skupiny armád. V podmínkách ČSLA operační velení všem silám a prostředkům letectva a PVO pozemního vojska v pásmu operačně strategického svazu uskutečňuje jeho velitel a silám a prostředkům PVOS velí velitel PVOS.

Snaha o jednotné velení všem prostředkům PVO na území ČSSR v počátečním období války vyúsťuje do těsné součinnosti mezi společným VS letectva a PVO s velitelstvím PVOS s určitou prioritou bezprostředního řízení bojové činnosti ze stupně svazků PVOS.

Tento rozdíl mezi systémem velení letectvu a prostředkům PVO na stupni STLV a v pásmu našeho operačně strategického svazu je dán stupněm automatizace velení a propojeností jednotlivých automatizovaných systémů velení.

Předností systému velení letectvu, PVO a PVOS je možnost organizovaného předem připraveného oddělení tohoto systému od systému teritoriálního, zvláště po vyjití z území ČSSR. Nevýhodou však je, že není zabezpečena důsledná centralizace bojové činnosti letectva a všech prostředků PVO.

Propojený automatizovaný systém velení letectvu, PVO pozemního vojska a PVOS je jednou z podmínek integrace velení.

Na stupni armádního sboru v NATO plní funkci řízení bojové činnosti taktického letectva středisko přímé letecké podpory bez vazby na PVO, zatímco v armádách členských států Varšavské smlouvy se pro jednotné řízení letectva a PVO vytváří společné VS letectva a PVO armády. Pokud jde o řízení taktického (frontového) letectva, je funkce těchto orgánů řízení v podstatě shodná.

Funkce skupiny řízení taktického letectva na stupni divize (brigády) v NATO je srovnatelná s funkcí skupiny bojového velení u motostřelecké (tankové) divize naší armády.

Plně srovnatelné je určení leteckých návodčích v brigádách (praporech) vojsk NATO s leteckými návodčímí v plucích (praporech) naší armády.

Z analýzy systému řízení taktického letectva NATO vyplývá, že tato organizace velení má přednosti ve vysoké přesnosti a velké kapacitě navádění letounů na vzdušné a pozemní cíle a zabezpečení požadavků pozemních vojsk na přímou leteckou podporu v krátkých časových lhůtách. Systém se vyznačuje vysokou mobilností a schopností pružně reagovat na změny v taktické situaci.

Postupná modernizace spojovacích a radiolokačních prostředků a možnost napojení na perspektivní průzkumné palebné systémy se projevuje ve zvyšování odolnosti systému, zkracování doby na realizaci úkolů přímé letecké podpory a zvyšování kapacity navedení.

Výstavba systému řízení taktického letectva NATO s perspektivou jeho napojení na nové průzkumné palebné systémy svědčí o prohlubující se tendenci ke komplexní integraci systému velení ozbrojeným silám NATO na evropském válčišti.

V armádách členských států Varšavské smlouvy postupuje automatizace procesů řízení ozbrojených sil obdobnou cestou po linii vševojskového řízení (PASUV), po linii letectva a PVO automatizovaným systémem velení, jehož základem jsou objekty systému VOZDUCH-1M. Automatizace velení vojskům PVOS je v armádách členských států Varšavské smlouvy vyřešena v rámci evropského válčiště. Zaostává však automatizace velení frontovému letectvu a vojsku PVO pozemního vojska. Na základě současných snah o propojení dosud zaváděných automatizovaných systémů velení, unifikace výpočetní a přenosové techniky je možné usuzovat, že v rámci Spojených ozbrojených sil členských států Varšavské smlouvy bude v devadesátých letech ukončena integrace řízení ozbrojených sil na válčišti i v Evropě.